

Subskriptions-anmälan.

Under den gemensamma rubriken „Läsning
vid qwällsbrasan“ är undertecknad frimad
att utgifwa en följd af smärre folkkrifter af
omvexlande innehåll. Häftenas antal blir
5 eller 6 om året och storleken omkring två
tryckark samt priset 25 å 30 penni häftet.
Utgifwaren hyser det säkra hoppet, att folk-
upplysningens männer och befordrare i
bygderna stola warmt understödja hans be-
nöddanden, att söka åstadkomma och sprida en
lämplig folkläsning. Till dem, som godhets-
fullt vilja åtaga sig att samla subskribenter,
sändas särskilda subskriptionslistor samt häf-
tena i mån som de utkomma. Löfte om bi-
drag med lämpliga artiklar för de tillämnade
krifterna har jag haft glädjen mottaga af
åtskilliga för saken intresserade personer, af
hvilka må nämnas märket A. S—g.

Korslätt den 1 Mars 1882.

J. E. Wit.
Folkloleföreståndare.

Läsning vid qwällsbrasan.

Utgifwen af

Erik Wik.

II.

Statskassällning I.
Bundabödet.

Östergötland.

To 61.
Koppal
Wik

Handarbete vid Högskolan

Helsingfors

Läsning vid qvallsbrasan.

Utgifven af

Erik Wik.

II.

Statshushållning I.
Handarbetet.

Helsingfors,

Samfundslitografiska tryckeriet, 1882.

Statshushållning

Statshushållning.

af Eric Sil.

I.

Swad statshushållning är.

Statshushållning, också kallad nationalekonomi, är den vetenskap, som sysselsätter sig med att utröna lagarna för den menliga utvecklingens gång i såväl andligt som materiell (sakligt) hänseende. Nationalekonomi vill och bör bewisa, att och huru allas — det allmännas och hvar ens, äfvensom folkens inbördes — sådana intresser äro beroende af samma andliga och sakliga grundfratters sanna utveckling; den som för sig hämmar denna utveckling, bestämmer sedan af ömsesidighet eller ömsi af sig. Han gör sig till stada för sig själv och hvar andra — så snart förhållna äro allas intresser — hvar för sig och många äro emellan sig — så snart och hvar för sig för mensligheter — det är först af hvar sig till ännu sällsamma alla denna vetenskap. Den hvar sig för hvar sig — så snart det och hvar sig hvar sig hvar sig hvar sig eller

origtiga åtgärder på nationalekonomins områden, detta står ej mera till att uppvisa.

De stunder vi egne åt betraktelsen af frågor, som äro af en så allmän och stor wigt, skola säkerligen ej wara onödigt förjupda.

1. Penningar.

Såe alltid hafwa de menniskor, som nu bilda ordnade samhällen, så gjort, utan de hafwa för flere eller färre århundraden eller årtusenden sedan lefwat i ett wildt eller halfwilddt tillstånd, wanligen i större och mindre hopar ströfwande omkring så som Ziguenarne ännu i denna dag göra. Då fanns naturligtwis ej heller någon ordnad handel så som nu. Behofwerna woro för det mesta inskränkta till sådant, som enhwar omedelbart kunde skaffa sig eller med de enkla medel, som stodo till buds, åstaddkomma. Till en början funnos inga handtwert eller yrken, och först i långt sednare tider har fabriksindustrin uppstått. Men allt efter som menniskorna föröklades och kommo i beröring med hwarandra kunde en person allt mindre förskaffa sig allt hwad han behöfde; utbytet af waror måste således uppstå. Somliga slogo sig företrädeswis på jagt, andra på fiske o. s. w. Nu behöfde jägaren för

sina djurettin tillbyta sig fisk af fiskaren, denne åter spanmål af den, som odlade sådant: härigenom uppstod byteshandel. Men i samma mån som arbetsfördelningen utsträcktes måste olägenheterna af det omedelbara waruutbytet blifwa större och behofwet af ett öfwer större områden användbart förmedlande bytesmedel blifwa allt mera kännbart.

På hwarje ort måste det alltid inträffa, att någon wiss wara war mera efterjukt än andra. Detta berodde naturligtwis på warans egenheter samt på den större eller mindre tillgången derpå. Hos fornfinnarne war jagten en hufwudnäring. Deras eforettin kunde lätt tortas och förwaras, lätt transporteras o. s. w. samt woro eftersökta äfwen af utländningar. Härigenom kunde de, ehuru på ett långt ofullkomligare sätt, uppfylla det ändamål hwartill våra penningar användas, nemligen till att förmedla utbytet af waror och tjänster. En person hade t. ex. spanmål att afiäta; en annan, som behöfde sådan, kom och erbjöd eforettin i utbyte. Nu kunde det hända, att den förre ej behöfde eforettin, men deremot salt. Han ingick dock bytet, ty han war säker om, att för skinnena kunna tillbyta sig salt af de utländningar, som årligen besökte kusterna för bedrifwandet af byteshandel. Härigenom wann han nu wisja fördelar, såsom lättare magasinering och transport. Jägaren

åter behöfde ej färdas ned till kusten enkom för skinnenas förtrytande.

Detta exempel på fördelarna af bytesförmedling genom en dertill lämplig vara berör dock blott det enklaste fall. Naturligtvis kan den bytesförmedlande varan tjena wid en hel rad af utbyten, innan den användes till sitt egentliga ändamål. Men wi inse äfwen, att samma vara ej öfwer en wiß tid kan tjena som bytesförmedlare, emedan den genom skitning och dyl. förlorar i värde. De flesta waror kunna ej heller utan förlust delas, för winnandet af sammanjemtning i warornas olika pris. Under wisja förhållanden kan också tillgången inom kort tid ökas eller minskas så, att deras bytes- eller handelsvärde undergår stora förändringar. Alla nu nämnde med flere olägenheter widlädde i hög grad alla forntidens bytesförmedlare, såsom spannmål, boskap och hudar hos skandinawerna, flera slags skinn hos rysarne o. s. w.

För att en vara som bytesförmedlare skall vara fullt tjenlig inse wi lätt, att den bör hafwa följande egenskaper: allmänt utbytbar, lätt att förwara och forsla, icke lätt förstörbar, ett högt och, så widt möjligt är, all tid lika värde, lätt delbar så, att deles värde i förhållande till det helas ej minskas; den bör vara lätt att igenfånnas samt

slutligen sådan, att ett wißt wärdeteden (stämpel, prägel) kan åbringas densamma.

Endast de ädla metallerna, guld och silfver, besitta alla dessa egenskaper; isynnerhet äro de allmänt eftersökta, emedan de finnas i jemförelsewis ringa mängd och kunna ej allenast begagnas till waraktiga och nyttiga saker, såsom wetenstapliga instrumenter o. dyl., utan äfwen till glänsande prydnader. Tidigt användes de derföre till bytesförmedlare. Af guldet gjorde man t. ex. små ringar, som wägdas då de skulle användas. Men wägningen war beswärlig och ringarna kunde lätt förfalskas genom tillsats af koppar till guldet. Man påsann då den utwägen, att bestämma halten och wikten genom att på stycken af en wiß finhet sätta ett märke eller stämpel, utwisande styckets wigt. Sådana präglade mynt begagnades i Persien och Grekland redan flera århundraden före Kristi tid.

Genom prägladt mynt eller penningar underlättas all handlet och alla tjenstutbyten ofantligt; men äfwen som wärdemätare är penningen det tjenligaste medel. Man will jemföra twenne eller flere warors inbördes värde: de uppställas alla i penningar, och jemförelsen är lätt gjord. Guldets och silfrets bytesvärde är ej underkastat hastiga och täta wexlingar, emedan tillgången högst sällan på kort tid ökas eller minskas i någon hög grad.

Fullhaltigt metalliskt mynt medför derför stor säkerhet och trygghet i all handel och rörelse — ett grundvillkor för all utvedling.

Suru grymt denna säkerhet och trygghet dock jämt fördes genom missbruk af myntnings konsten och till följd af ofunnighet om penningens ändomål och natur, skola wi snart få se.

2. Penningen är en vara. Försöken med underhaltigt mynt.

Svarje sak eller vara, som tillfredsställer något af våra behof, är för oss nyttig. Nyttiga och nödvändiga saker få wi dels omedelbart ur naturen — luften, ljuset — dels först genom arbete — spannmål, verktyg m. m. Sådana saker som luften och ljuset kunna ej tagas i enskild besittning — egas af någon —; ingen behöfde derför köpa dem; Andra saker, såsom watten, finnas nästan öfwer allt i sådan mängd, att enhwar utan eller med ringa möda kan skaffa sig dem; de ha derför ej något värde, som man säger.

Wärde är således en egenskap, som wi tillägga endast sådana saker, som wi ej erhålla kostnadsfritt; deras nyttighet kommer oss ej till godo om ej innehafwaren öfwerlåter dem åt oss; för ett sådant

öfwerlåtande fordrar han — så framt han ej gör oss en skänk — i utbyte en motsvarande nytta eller tjänst. Egenskapens värde innefattar således två saker: nytta och utbytbarhet. Den sednare af dessa egenskaper aftager i samma mån som tillgången på waran blir rikligare. Finnes det många, som hafwa en wis vara att aflåta — de wilja t. ex. utbyta den mot penningar —, men få personer, hwilka behöfwa waran eller som ha penningar att ge i utbyte, så är det klart, att warans pris*) faller. Anbudet är i detta fall större än efterfrågan. Inträffar motsatsen, så stiger warans pris. Warupriserna äro således beroende af anbud och efterfrågan; detta se wi dagligen bekräftadt på våra torg och för öfrigt i all handel.

Från denna regel är ej heller penningens värde undantaget. Wi få ej glömma att penningar äro en vara, att denna vara tjänar till förmedlare i handel och wandel sålunda, att i sjället för ett omedelbart utbyte af waror eller tjänster gifwer och mottager man en wis mängd ädel metall, formad i runda sfiwor och försedd med en prägel, angifwande metallens wigt och finhet (skrot

*) Pris eller gängbart pris kallas en waras värde då det upplattas i mynt.

och form — d. w. j. penningar. Särut framgå två wigtiga saker:

Penningar äro en wara — deras wärde beror således på anbud och efterfrågan.

Penningar äro bytesförmedlare — deras mängd måste detsföre ganska uoga rätta sig efter mängden af de utbyten de skola förmedla.

Till bevisande af den förra satsen må följande tjena: Antagon, att outtönlige guldgrufwor, derifrån gediget guld utan stor möda kan upphettas, blifwa upptäckta; guldets wärde måste falla och följaktligen äfwen guldmyntens. I hetswa werket har guldets wärde betydligt sjunkit under tidernas lopp, allt efter som flere guldförande lager blifwit upptäckte.

Samningen af det sednare påståendet, eller att en större mängd penningar ej kunna förblifwa i rörelsen i ett land än som fordras för bytesförmedlingen, bestyrkes äfwen af erfarenheten. De penningar, som ej äro behöfliga här för, strömma bort till orter och länder, der behöfwet är större. Att så alltid måste ske, kunna wi lätt tänka oss. Enhwar vill ju undwika förluster och deremot draga största möjliga winst af sina penningar. Om det i ett land — antingen genom myntning eller på annat sätt — uppstode en större mängd penningar än som i rörelsen behöfdes, så skulle penningen så benägenhet

att falla i wärde, emedan efterfrågan ej wore lika stor som anbudet. Att så är fallet, skönjes lätt deraf, att penningar under sådana tider wid utlåning betinga sig färre procents ränta än wanligt. Handlande och andra affärsmän skynda att realisera sina waror till högt pris samt upplaga de lediga kapitalerna mot låg ränta; de själunda erhållna penningarna använda de, dels till betalning af skulder i utlandet, dels till att detsför inköpa nya waror i länder och trakter, der penningarna röna en lifligare efterfrågan — såsom t. ex. war fallet i Ryssland under sjöla kriget — och der följaktligen en större mängd waror erhålles mot en wis summa mynt.

Mängden undrar, då han tycker sig märka penningebrist i landet, hwarför kronan ej slår mera pengar. Svarför detta ej sker och hwarför det ej heller bör ske, kan på grund af det sagda lätt förstås.

Men, tyder kanske någon, då penningar således tjena till bytesförmedlare, hwarföre använder man ej dertill något billigare och lättare ämne än guld och silfwer — hwarför ej bara pappersmynt?

Det är sannt, att ädel metall ej är billig att hålla till bytesförmedlare. Utom hwad myntningskostnaden och förlusten genom slitning göra, så måste enjamt räntan på de i rörelsen warande capi-

talerna göra ofantliga summor. I Frankrike utgöra årligen räntan och slitningen, utom myntningskostnaden, mer än 150 millioner mark. Stora uppoffringar således måste ett land göra för underlättandet af waru- och tjensteutbytet medelst guld och silfver. Mångdubbelt större förluster skulle nationalförmögenheten i sin helhet dock lida, om man begagnade obehöfvade eller annars olämpliga bytesförmedlare. Så kalladt pappersmynt är egentligen ej något mynt, ty det har intet värde i sig sjelft, utan endast representerar eller betecknar ett sådant, såsom en skuldsedel (här om mera framdeles). Detta kan således ej uteslutande begagnas. — Men koppar? Denna har ett mångfaldt mindre värde än guld; myntenas storlek skulle naturligtvis rätta sig därefter. För ungefär tvåhundra år sedan hade en daler silfvermynt (1 mk. 92 penni) en storlek, som förfaller oss otrolig; den var litet mer än ett kvarter i syrakant och mera än en fjerdedels tum tjock. Våra små vackra penningbörser skulle för sådana jättar sprida redan af — försträrelse. Och vi sjelfwe, vi skulle kanske ej längre önska oss alltid kunna stoltsera med späckad börs, ifall vi ej ville låta ett par oxar alltid släpa den efter oss.

Alltnog; vi se att koppar ej kan gå an; endast till stilkemynt, som göres smärre än de skulle

vara, för att dess metallvärde skulle motsvara det nominella*), endast dertill kan koppar användas. Ädel metall är den bästa till bytesförmedlare. Men emedan uppoffringarna här för alltid varit stora, sökte man redan tidigt minska desamma; olyckligtvis walde man härwid en alldeles oriktig väg*).

Under tidernas lopp hade man glömt, att penningen är en vara, att dess värde således regleras af behöfwet och kan ej godtyckligt bestämmas. Man trodde sig dock kunna göra d. tta, och regeringarna förklarade det för en sin höghetsrättighet att bestämma myntets bytesvärde, oberoende af dettas metallvärde. Dertill låto de slå underhaltigt mynt. När mängden här af snart blef större än det antal bytesförmedlare som behöfdes, föll sådant mynts värde allt mera. Detta var i än högre grad händelsen om, såsom ofta war fallet, regeringarna slutligen hvarken kunde eller wille inwexla de underhaltiga mynten mot fullhaltiga. Men regeringarna woro dessa tider ej rådwilla huru de skulle bete sig i slika fall mot sina fara underfåter. De införde helt enkelt **tvångskurs**, d. w. i. enhvar ålades, wid

*; Lagen stadgar dertill, att stilkemynt endast till ett ringa belopp behöfwet emottagas i likwider.

**; Att riktiga utwägar dock finnas till minskandet af de kostnader underlättandet af utbytet fordra, stofa wi så se i nästa kapitel.

äfventyr af icke sällan barbariska straff, att i all handel och wandel mottaga de underhålliga mynten till obegränsadt belopp. Nu förörlöte de lojale underfåtarene att reda sig ur klämman derigenom, att de höfde warornas pris i mon ester penningens underhålliga bestaffenhet. Afwen härfor fölte en upplyst och faderlig styrelse att sätta ett p. Man tärerade alla waror, på samma sätt som man i vår fristående hufvudstad ännu gör med slagtares m. fl. waror. Men — regeringarnas alla måktbud förmådde ingenting mot folkens sjelfbewarelsesinstinkt. De underhålliga mynten föllo och föllo alltid i värde, närmande sig sitt egentliga eller metallvärde. I stället för att mången regent hoppats på en beqväm väg kunna skapa icke allenast en billig bytesförmedlare, utan afwen en outtömlig statskassa — som mången regent så wäl hade behöft — så förtade de tusentals medborgare i förluster och olyckor, hämmade handels, industris och jordbrukets förlofran samt gjorde icke sällan staten alldeles bankrutt. Detta system — om wi skola ännars hedra slika åtgärder med benämningen system — följdes dock i de flesta länder under hela medeltiden, ja, ända in till nyaste tiden. Endast ett exempel på huru man gief till wäga må anföras; wi anføre det så mycket heldre, som det rörer afwen vårt land.

Under Karl den tolfdes tid uttöndes swenska statens tillgångar helt och hållet genom de cupphörliga krigen; regeringen tillgrep då den desja tider så wanliga utwägen: utgiwandet af underhålligt mynt. Sådana slagos under tre års tid af nio slag, alla lika i halt, endast med olika påskrift (denna war ibland helt ståtliga, såsom t. ex. „Publica Fide“ allmänt förtroende), hwarmed man möjligen åstade att wäda förtroende för det dåliga myntet. Då desja s. l. mynttecken af ett ti digare slag blefwo efterapade i stor skala och föllo i värde, utgafs ett nytt slag, hwarmed det förra stulle inwertas. En sådan inwertning blef dock aldrig af, utan de utlöpande mynten förwandlades i stället till siljennut med nedfatt värde. Men både „Publica Fide“ och „Wett och Waper“, ja, t. o. m. „Silf och Järdig“ — alla forterna hade samma otur: „Publica Fide“ wam ej allmänhetens förtroende, „Wett och Waper“ lunde ej heller tillämpa sig det samma och „Silf och Järdig“ war ej silfware än medbröderna.

Wid kung Karls död woro oinlösa mynttecken i cörelsen till ett belopp af nära trettio millioner daler silfwermynt. Dastadt alla sednare försöl af regeringen att reda den uträslade härswan på ett för staten drägligt sätt, gief det dock derhån, att man måste förklara sig fullständigt bankrutt. Man

nedsatte värdet på mynttecknena till hälften, från 32 öre till 16; dessa 16 öre skulle realiseras sålunda, att hvarje mynttecken skulle utgöra ett skiljemynt och gälla 2 öre; för de 14 örena som återstodo utgäfvos åt innehafvarena af mynttecknen s. k. försäkringsjedlar, som sedermera skulle inlösas mot fullhaltigt mynt. Denna inweckling gick trögt; ännu 1766 funnos oinlösta försäkringsjedlar. Snart gälde mynttecknena ej ens två öre silfvermynt (6 öre kopparmynt). Regeringen nödgades slutligen förklara dem vara värda endast — ett öre kopparmynt! Steg för steg twangs således regeringen att nedsätta de underhaltiga myntens nominella värde till detsamma som de woro värda genom sin egen wigt i metall. Men huru många tusende medborgare ledo ej under tider olyckor och förluster genom allt detta!

Handarbetet.

af Eric Wit.

Det torde knappast behöfwa påpekas, att hemslöjden ide i och för sig är för vår tid någonting nytt och egendomligt, ty här, liksom på nästan hvarje annat område af menlig verksamhet, gäller detta: „ingenting nytt under solen“. All slöjd, liksom nästan alla slags arbeten, ha från äldsta tider varit en hemmets sak; det är först i nyaste tiden som den egentliga fabriksverksamheten tagit sin början, isynnerhet till följd af eller just på grund af de uppfinningar af arbetsmaskiner, som nu under blott något mera än en mansålder följt så tätt på hwarandra, att det redan knappt är möjligt, att skaffa sig en öfverfikt af raden af dessa uppfinningar. Hemtillverkning af en hel mängd saker kunde dock ej i längden bibehållas, och så uppstodo handtwerken, och så långt gick man nu i ensidig utveckling åt detta håll, att man åt handtverkerierna wille monopolisera (stråwäsendet) tillverkningsrättigheten af alla slags artiklar, som blott kunde bli föremål för handtwerks-verksamhet. Då nu

handeln också inskränktes och reglementerades på det mest snåfattiga sätt, och då människorna äfwen på det andliga området stängdes inom wisja tränga gränser, så är det ej underligt, att slutligen ett tillstånd inträdde, som mycket liknade den trollskon, hwari sagorna så ofta låta wackra prinsessor falla. Den rätta prinsen, som här bröt förtrollningen, war **naturwetenskapen**. Wäl arbetade man länge såsom skatan, då hon samtlade silfwerstedar och andra skatter i sina gömmor under tafåsen — man samtlade wetenskapliga skatter, hwars praktiska gagn man ej insåg och hwarofwer man ej heller bråfåde sin hjerna, men så småningom började man inse och medgifwa, att wetenskapen — om den ej skall wara „för hög för jorden och för låg för himmelen“ — bör bringa gagn i det praktiska lifwet och bidra till fleres framåtstridande än det jåtals, som kan egna sig åt lärda forskningar. I mon således som man allt widare lärde sig känna naturens underbara krafter, uppstod en stråfwan att taga dem i människans tjenst; men för att detta i widsträcktare mon skulle låta sig göra war det nödwändigt, att uppfinna lämpliga maskiner. Swad war naturligare nu, än att **stråwåfweidets** konstlade system så småningom måste falla i sär. Likasom ut **hemarbetet** handtwerken utwedlat sig, så måste desja nu i sin tur öfwergå till **fabriksindustrin**. Denna industri

har till det mesta upplufat **handtwerken**, och när det numera — menar mängen — knappt finnes något rum för sådana, så lan det än mindre finnas plats för någon **hemslöjd**. Är således hemslöjden att betraktas såsom barnskor, som äro uttrampade och hwilka det ej mera lönar mödan att söta draga på?

Åf föregående återblict på hemarbetet och handtwerken samt upplufsten af fabriksindustrin, skulle man tycka, att wi nödwändigtwis bort komma till ett owilforligt **jalande** swar på denna fråga, men — så är det icke. Wi tro twärtom, att både hemslöjden och handtwerken kunna bestå wid sidan af fabrikenas storlöjd — endast att stråtwångets tid ohjelpigen är förbi, och att handtwerken hafwa swårt att höja sig till någon större ekonomisk betydelse. **Hemslöjdens** fortfarande bestånd tro wi wara möjligt på den grund, att det ingalunda är tänkbart, att människorna skola kunna totalt förlora sin medfödda starka lust att werka äfwen sådana werk, som äro synliga för ögat, som tillfredsställa den allmänna eller den individuella smakens fordringar, sådana sater som tid och tillfälle medgifwa att i hemmet tillwerka för hemmets behof eller prydnad. Synnerhet tro wi att det wore en omöjlighet att förmå qwinorna att upphöra med allt slags handarbete, ty den nämnda werksamhets-

driften synes hos qvinnan vara än starkare än hos mannen, hvarförutom qvinnan kanse mycket mera än mannen bemödar sig att pryda hemmet, och pryda det med saker som hon med egna konstfärdiga händer tillverkat. Det är visserligen en hel mängd artiklar, som förut tillverkats i hemmet eller som öfverlemnats åt handwerkaren att åstadkomma, hvilka numera köpas såsom fabriksvaror; det måste äfwen antagas, att raden af dylika artiklar allt fortfarande kommer att ökas; men under utwedlingens gång werer ständigt behofvens och fordringarnas antal och deras art modifieras, hwadan uppfinningsförmågan ständigt anlitas, och så stapas oupphörligt nya nödvändighets-, nyttighets- eller prydnads-artiklar. Många af dessa kunna, antingen enligt sin egen natur eller till följd af ekonomiska, lokala och andra orsaker ej bli föremål för fabriks- eller handwerkstillverkning, och då måste de, åtminstone till en tid, i hemmen tillverkas, så framt de ej falla inom det rent konstnärliga området, då det åter är konstnärernas atelierer, derifrån de måste utgå.

På detta jätt tro wi att det kommer att tillgå i alla tider, så att om det äfwer: en gång ginge så långt att man öfwer allt singe köpa sin middag från stora ångskå, såsom det redan delwis tillgår i stora städer, så skall det ändå alltid finnas fö-

remål för handarbete i hemmet. Dessutom hoppas wi, att menniskorna allt mer och mer komma att drifwas till en sådan hemwerkshmet äfwen af andra orsaker än det större eller mindre materiela behofwet; wi tro nemligen, att de småningom skola lära sig inse — hwilket mäktigt uppfostringsmedel — i **hemmet och skolan** — man har uti handarbetet; — hwilken stor betydelse för såväl vår **moraliska** och **syssla**, som äfwen i wiß mon **intellektuella utwedling** som handarbetet har: huru det, bedrifwet såsom hemarbete eller hemslöjd, kan höja **hemtrefnaden** och **kraftigt stärka familjebanden**.

Då wi härtill lägga hwilken betydelse hemslöjden kan ha såsom **ekonomisk hjälptålla** och att den ofta kan ge upphof till **lokala industrigrenar** af icke ringa betydelse för wälståndets och medelbart äfwen den andliga odlingens utbredande, så tro wi oß ha angifwit några punkter, som det kan löna mödan att närmare betrakta.

Näst det att få mat och dryck, är det starkast framträdande begäret hos barnet ett **listigt werkshmetbegär**. Swem har ej någon gång gett att på en liten två- eller treåring, huru beställsamt han plockar, ordnar och wänder på sakerna i modrens syforg, huru han tidigt söker en knif, en hammare eller dylikt verktyg, för att tälja, hamra o. s. w. Denna medfödda lust att syssla och wara i rörelse

bli'r ofta missförstådd och betraktad såsom „klåsing-righet“, begär att ställa till förtret, såsom en oro och listighet, som blott grundlägger fjeliga manor hos barnet. Många föräldrar äro derfor ängsligt angelägna, att tidigt underkufwa och hejda denna listliga åhåga hos barnet. I bästa fall talar man barnets verksamhetsbegär „leklust“ och medgifwer, att denna kan vara berättigad och att den bör tillfredsställas till en viss grad; men man glömmar, att barnet „arbetar“, ett arbete, som det gör efter bästa förstånd och krafter och hwarom det också talar såsom någonting wigtigt, ehuru barnets „arbete“ för oss är „let“. Dod will jag ej härmed ha sagt, att ej barnet känner leklust, alldeles såsom wi äldre känna behof af förfröelse allt emellanåt.

Lemnas denna ofulliga lust att syssla och vara i rörelse — en lust, som wal måste räknas till de bästa drifterna i menniskonaturen — lemnas den otillfredsstäld, så skall man förgeflwos följa hindra de dåliga anlagens framträdande, eller i alla fall: den ofulliga verksamhetsdriften måste utöfna sig på något, och alldeles den ej på det som är godt och löfligt, ja måje den, utafom annan det ej allredare finnes, utlagda på på föremål och låter som den endast kan stada. — Se der, utropar då den gamla förståndiga menniskan filosofierande, tänste sigtagare

teologiserande, se der huru den onda begärelsen är stark hos barnet redan. När pojkar, som hela dagen drifwit sysslolöse omkring i byn, slutligen falla på det orådet att bekrija telegraftråden med stenar, när de i den första bästa ria, der en frestande glugg öppnar sig i wäggen, infasta några hundra stenar, för att öfwa sig att „siga bra“ hwem kan få mycket undra, att sådana „pojstred“ bedrifwas under sådana omständigheter? Ända hittills har den enda afledaren för denna affkraftliga drift varit boken. Boken, och åter boken, deri har man trott sig ega ett uniwersalmedel mot allt detta onda, på samma gång som man ju betraktat boken såsom det bästa uppfostrings- och underwisingamedlet. — „Gå och ta' boken i hand, så får du någonting att göra“, har jag tusende gånger hört upprepas afwen bland allmogen. Sådana uttryck wisa, att det dock förefwärfwar de flesta en aning om, att barnet behöfwer och fordrar sysselsättning och att det ej kan „styras“ med mindre, än att denna verksamhetslust på något sätt tillfredsställes. Men man glömmar, att barnet ingalunda kan, såsom en lärd professor, vara anlagdt för abstrakta spekulationer (tankearbete) eller pluggandet af ord, i hwilka det oftast ej kan inlagga någon mening, nej barnets håg står i främsta rummet till sådana sysselsättningar, som tillåta stänka rörelse och för-

gätom ej det, **omwexling**. Det är blott på konkreta föremål som barnet fullt kan sänka sin uppmärksamhet, det är **sinnewerlden** och dess företeelser, som förnä wäcka dess intresse och wexgirighet. Dessa sanningar äro allmänt kända, och dock — huru förgäter man dem ej ofta, då det gäller uppfostran och uppfostringsmedlen. Om de emellertid erkännas, så måste det också snart stå klart för enwar, att **handarbetet** till sin natur är sådant, att det lätt kan göras till ett mycket wigtigt **uppfostringsmedel**.

Det är nemligen klart, att bland de fysiskfättningar af den art, som wi här påyrka, är det handarbetet som lämpar sig bäst både för hemmet och skolan. Ledes detta så, att barnet får glädje deraf och intresse därför, så måste det icke endast wara utwäldande för barnets förstånd, utan äfwen ha en moraliskt uppfostrande betydelse. Om barnet wid längre framstriden ålder, i ungdomen och i mannaåldern, fortfar att drifwa handarbetet såsom hemsföjd, skall säkert denna moraliska werkan sträcka sig lifwet igenom. Ungdomen skall hafwa något som ger den en heljsam omwexling, antingen den har företrädeswis intellektuella fysiskfättningar eller den, såsom allmogens söner och döttrar, har jordbruksarbeten och dyl., och den mognade mannen skall hafwa en angenäm fysiskfättning, som länkar honom wid hemmet, och hans werksamhet skall så-

fest wara ett godt exempel för barn och tjenare, som derigenom manas att ej låta tiden gå gagnlöft förbi. Men inom de bildade klasserna, der det ej kan nelas, att många fysiska och psykiska lidanden ha sin grund i brist på kroppslig rörelse och arbete, der skulle hemsföjden isynnerhet wara behöflig, ty den skulle medföra en för helkan nyttig omwexling i hjälsarbetet, en omwexling som säkert wore af mycket widsträcktare betydelse än gymnastiken. Det har blifwit en sed öfwer hela werlden och särskildt i Europa, att den som så kan, undandraget sig allt kroppsarbete; men man har glömt, att det är en lag, att den kraft, som ej brukas, förlamas. Om kroppens muskler ej öfwas och stärkas genom kroppsarbete, så måste de mer eller mindre förlappas, men den fysiska förlappningen medför, förr eller sednare, en andlig sådan. Själens helja måste lida, då kroppens lider. Den ensidiga förståndsutwælingen och det snart sagdt formliga bok-kunslapsdyrskandet, som utmärker vår tid, har wisat sig långt ifrån kunna förebygga inträdandet af en wis moralisk förskämning inom samhällets högre lager, och huru skall det heller kunna det? Kroppensarbetets nödwändighet för en harmonisk, alla krafter omfattande utwædling, har för mycket förbisetts. Naturen hämnar sig på all ensidighet och allt förrätt för dess lagar. Men äfwen i socialt (samhälleligt)

hänseende har denna ringaktning för kroppsarbetets lag författad vår civilisation i en klämma, hvarur den synes ha svårt att komma. Med all vår humanism ha vi ej kunnat afhjelpa det onda, som swalget mellan de kroppsarbetande och de öfrige klasserne i samhället har skapat. I de nedre folklagren ha samhälliga känslor ej kunnat wakna och i de öfre ha de ej mäktat omfatta hela samhället, och så ha vi kommit derhän, att föraktet uppifrån har mötts af mistro och hat nedifrån. Jag tror, att allt detta ej kan mycket förändras förrän en grundlig omsvängning i äskådningsättet till att börja med försiggår. Att egna snart sagdt sitt halfwa lif åt skolarbete och lexpluggning, har hittills ansetts nödwändigt för att kunna bli en bildad människa; och har man en gång kommit derhän, då har det ansetts såsom något nästan wanbederligt att mera befatta sig med kroppsarbete, äfwen af så lindrigt och ädelt slag som handarbetet för det mesta är. Väl har man stundom halft omedwetet känt att detta inneburit en farlig ensidighet, och det har stundom höjt sig röster mot denna bildningsmetod „att upphöja själen på kroppens ruin“, ja man har tillöshmed medgett att ett smygande gift frätt på ungdomens moraliska kraft och helsh, men hvar finna bot för all denna kroppsliga och andliga ohelsh? Man har förändrat skol-

och läseordningarna, man har skärpt de disciplinära straffen, man har uppställt regler och förbud i vändlighet, men med allt detta har man knappt kommit ett steg närmare målet. Så kom ändtligen gymnastiken, och nefas kan ej, att om denna också ej kan anses som de wises sten, så är hon dock det bästa medel man hittills påtänkt för i frågawarande ändamål, men något universalmedel är hon ej. Gymnastiken är bra, men det wore ett sorgligt fatligdomens bewis på antingen wilja eller förmåga att ordna en mensklighetens lifsangälagenhet, om ej, då människan ju ändå nödwändigt måste arbeta, hon skulle kunna just i och igenom sjelfwa arten och sammansättningen af sin verksamhet finna det bästa medlet för bibehållandet af sin kroppsliga och andliga helsh samt det verkfamaste korrektywet wid ohelsh. Till en förnuftig och naturenlig omwexling mellan kropps- och själarbete såsom hufwudsak, bör derföre gymnastiken länkas såsom ett utmärkt hjälpmedel för allsidig kroppsutveckling. Men skola wi en gång komma derhän, att åt **handarbetet** allmänneligen inrymmes en plats uti äfwen en den bildade mannens arbetsordning, så måste det göras början wid våra lärowerk, och det från de lägsta till de högsta, ja ända upp till universitetet. Mycket af den **hjelplöshet, rådlöshet och oföretagsamhet**, som nu i det dagliga lifwet utmärker unge

män — jag säger med flit blott unge män och ej kvinnor, ty ofta wisa de jednare mera rådhighet och tilltaggenhet — skulle jäfvertigen förwinna genom ett uppfostringsystem, deri handarbetet, och öfverhufwud kroppsarbetet, finge sin tillhöriga plats. Men hwad mera är, den bildade mannen skulle bättre komma att förstå den kroppsarbetande klassens lif och ställning, hos honom skulle uppstå jämbälliga känslor, som wore mäktiga att omfatta äfwen „der kleine mann“, den unge mannen skulle få en afledare för det slags öfwerdådiga ungdomslust, som nu så ofta ger sig lust i allt annat än ofskyldiga tillställningar och förfröelser, ja, jag twelar ej att påstå, att hans äfklädning och uppfattning af lifwet skulle röna ett helsofamt inslytande; och när han engång kommit till mogen ålder och sutte i ett eget hem, huru kärt wore det honom ej, att hnycka detta hem med afster af sin egen slöjdfärdighet, att der wara lika arbetsam och „huslig“ som sin kära hustru. Samt att många yngre och äldre män kanste komme att te sig mindre „lärde“, men förwisso tror jag, att många skulle mera gagna. Alltså, mindre leysluggning, men mera werkligt wetande — mindre latin och grekiska, men mera gagnetligt arbete —; mindre „herre“, än medborgare — mindre „bildad“ på grund af betyg, än på grund af ädel och gagnande werksamhet.

Hwad handarbetet i skolan, särskildt folkskolan, beträffar, så kan det aldrig bli fråga om, att af eleverna göra något slags quasi-handtwertare. Ögats, iakttagelseförmågans och smakens utbildning samt handens uppöfwande att fritt bruka werkttyget är att anses såsom handarbetsundervisningens hufwudändamål i folkskolan, hwarigenom således närmast en allmän handfärdighet, men icke någon särskild yrkesfärdighet åsystas. Med detta handarbetets uppfostrande systemål i sigte, hvilket innebär, att arbetet bör på samma gång wara en tankewerksamhet och icke må melansikt bedrjwas, ordnas undervisningen och öfningarna efter elevernas olika anlag och framsteg. Desja ord i skolföretwytelsens nyligen utgifna normalkurser för folkskolorna uttrycka just den riktiga uppfattningen af handarbetet såsom skolämne. Det är klart, att det uppfostrande systemålet bör omfatta äfwen den moraliska utwedlingen. Dersför bör det wara lärarens förnämsta sträfwan, att wänja den werande ungdomen wid att göra arbetet utan all tanke på annat än att få arbetet godt och dugligt i alla affeenden. Men skall detta systemål nås, då duger det ej, att, såsom på många orter twärår sker, handarbetsafstren som i skolan tillwertas, säljas på auktion wid läsårets slut, då barnet erhåller penningar för sitt arbete. Hur lätt kan ej detta leda derhån, att barnet bör-

ar sika efter att hinna så mycket som möjligt, för att förtjena så mycket som möjligt. Detta leder till slarf och fuff och med tiden föder det formlig oredlighet. Men äfwen om farorna härför ej äro så stora, så måste det dock alltid betraktas såsom ett farligt experiment, att inledda barnet i skolan på sådana pekuniära beräkningars väg. En sådan försäljning af elevernars handarbeten bör så mycket mindre komma i fråga, som det väl måste anses såsom det rättigaste och naturligaste, att barnet hemtar de saker det i skolan tillverkar till hemmet. Derför böra dessa saker också vara sådana som i barnens hem begagnas eller kunna begagnas och ej hwarjehanda, möjligen endast för andra samhällsklassers lefnadsförhållanden passande lyxartiklar, hvilka i barnets eget hem i bästa fall wäda endast förwänning eller ett godt löje åt „herrskapsfunderingarne“, men som lika lätt kunna wäda harm samt mistro till skolan. Är det deremot saker, som kunna komma till användning i hemmet, huru skall det ej gläda barnet att så medföra dem till hemmet och se sina föräldrar och syfkon äfwen fröjda sig deråt. Och dessa små slöjdartiklar skola sedermest alltid vara en påminnelse för barnet att ej lemna handarbetet å sido, och hemmet, smärningom försedt med skerehanda nyttighets- och nödwändighets- och hwarför icke också prydnadsartiklar, skall för husets

alla medlemmar bli så mycket trefnare och kärare, som det så att säga utgör deras egen slapelse från början till slut.

Nu några ord till slut om den ekonomiska betydelsen af handarbetet i hemmet eller om hemslöjden, betraktad såsom ekonomisk hjälpkälla. Man har ofta, wid behandlingen af hemslöjdsfrågan, lagt hufwudwigten på denna des ekonomiska betydelse, men ej synes denna betydelse wara långt mindre beaktansvärd än hwad man wid en flyktig tanke på saken wore frestad att antaga. För det ekonomiska förwärfwet kan hemslöjden ej hos oss wara en hufwudsak för någon folkklax, på sin höjd kan den bereda en liten biintonsk. För massan af wårt folk måste jordbruket i alla tider förblifwa hufwudnärigen. Men skall hufwudnärigen - hwilken den od föröfrigt må wara - skötas med kraft och framgång, så så krafterne ej splittras i något hänseende. Detta blir dock ytterst lätt en följd, om man söker winna mera af en biintonskälla än hwad den såsom sådan naturligen kan ge. Spinneret är jordbruket en sådan näring som det löwar sig att egna all sin kraft och omtanke åt, ty det är en källa som flödar allt rikare ju mera man på ett förnuftigt sätt söker afwinna den. Om wi likna jorden wid en maskin, så är det en maskin, som arbetar allt bättre ju mera den begagnas - det

är fort om godt det intensiva jordbruket som är det mest lönande. Men erfarenheten visar, att der jordbrukarne slagit sig på hvarjehanda biförvärf (brännvinsbränningen under förra tider, fiske wid våra kuster o. s. w.), der har det nästan alltid inträffat, att jordbrukarne varit för mycket frestade, att bibehålla det extensiva jordbruket. Detta har äfven i stort visat sig, hvad den stora industrin beträffar. I långa tider sökte England ensidigt uppdrifva sin industri, och för vinnandet häraf utgåfwos millioner, som, nedlagda på förbättrandet af den stora jordbruksmassinen, skulle mycket sårare och snabbare kunna skapa ett allmänt välfstånd i landet och icke blott ett hopande af osantliga kapitaler på några enstaka händer. Denna ensidighet har, som man wet, gjort, att ännu i denna dag i England massan af folket icke är ett själs-egande, välmående jordbrüksfolk, ehuru wisjerligen numera Englands jordbruk ingalunda står efter, utan tvärtom framom de flesta andra länders.

Men i betraktande deraf, att wi i vårt land en stor del af året äro hindrade att direkte arbeta på jorden och att sälunda, åtminstone på många orter, tid kan vara öfrig för andra arbeten, så wore det ingalunda ur wägen, om hemslöjden äfwen började bedrivas såsom ett slags bönäring, der så icke kan, ehuru det egna behöfwets jyllande

af nödwändighets- och nyttighetsartiklar i främsta rummet bör afses. Det är otwifvelaktigt, att om slöjdfärdigheten engång blir större, smaken utbildas och goda mönster spridas, så skola wi nog inom eget land i en framtid kunna till billiga priser erhålla mängahanda saker, som nu införas från utlandet och detta utan att hushwudnäringen behöfwer lida något men. Då kan det hända, att hos oss, liksom i många andra länder, också **lokala industri-greuar** uppstå, som kunna sprida välfstånd, trefnad och bildning i trakter, der klimatiska och jordförhållanden ej tillåta befolkningen att höja sig ur ett armod och betrod, hwarur den kanske på intet annat sätt kan komma. För en sådan framgångsinnande fordras naturligtwis också att affättning för de tillwerkade artiklarna erhålles inom eller utom eget land. Ibland de verkammaste medlen för hemslöjdens befrämjande torde därför wara att på allt sätt underlätta försäljningen af hemslöjdsafstren. För att dessa alster skola bli begärliga, böra de icke allenast wara i och för sig wäl gjorda utan äfwen „stiliga“; men detta kan på de flesta orter ej inträffa, om ej goda mönster och modeller på ett eller annat sätt anskaffas och spridas.*) Detta,

*) I Sverige (Örebro) utgifwes från detta års början en utmärkt god slöjdetidning, „**Slöjdaren**“ kallad. Vårt hushållnings-sällskap, landsbruks-sällskapet, folkskoldirectionerna

jemte det lilla i slöjdbunderwisning som medhinnas i våra folkskolor, och, såsom vi för wisso hoppas, i framtiden äfwen i öfriga skolor, skall säkert wara nog, för att juänningom grundlägga en allmän slöjdfärdighet; och kringresjande slöjdlärare eller färskilda slöjdsfolor skola knappast behöfwas, blott man har litet tålmod att wänta på frukterna af säd- den — frukter, som ingalunda kunna wisa sig så snart, men som skola wara så mycket bättre bildade, då odlingsarbetet ej gått brådstördadt, utan allt fått lungt och naturligt utweckla sig.

I alla händelser kan det ej nekas, att hemslöjdsfrågan är af stor betydelse; och handarbetet och hemslöjden, betraktade från de synpunkter wi här ofwan sökt framhålla, skola för eller sednare wisa sig ha en betydelse för en sund allmän kultur- utweckling, som wi ännu knappt förmå till fullst uppssatta.

och lärare och lärarinnor borde göra allt för att sprida denna tidning hos oss. För att den skulle kunna komma hela vårt land till godo, torde någon förelagsam man, efter öfwelenskommelse med „Slöjdarens“ redaktion, utge tidningen här med **fiuff text**.

